

УДК 141.7:[378.02:7.038.6]

О.П. КИВЛЮК

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ

**КОНЦЕПЦІЯ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ І НАУКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Актуалізується поняття раціональності у сучасному філософському дискурсі в контексті його нерозривного зв'язком зі сферою науки та освіти. Раціональність розглядається на всіх етапах своєї еволюції як рушійна сила розвитку людства, котре, у свою чергу, вже не може усвідомити себе без наукової раціональності, розвитку освіти і науки.

Ключові слова: дискурс, раціональність наука, освіта, глобалізація, інформатизація.

Актуалізація феномена міжпредметності та інтегрованості у науковій та педагогічній літературі нині здебільшого пов'язують з «кризовими явищами ХХ ст., що за одну з істотних причин мали класичну концепцією раціональності та поширення на її засадах способів соціалізації засобами інституціоналізованої освіти, яка прагне сформувати суб'єкта активної діяльності, і спонукальними мотивами діяльності якого є : невгамовна жага безкорисного пізнання природи у всій її вичерпній повноті; щира віра в те, що користувачами здобутих ними знань будуть лише носії високих моральних якостей; переконання, що використання наукових знань освіченими людьми буде здійснюватися людині «на благо» та ніколи не приведе до глобальних негативних наслідків, якщо воно буде використовуватись високоморальним користувачем» [6, с. 142].

Ці інтелектуальні мотиви, що виникли в традиції епохи нового часу, стали небезпечними в епоху глобалізації. В епоху глобалізації суб'єкт антропогенних дій стає головною причиною катастрофи, що насувається. Тут можна погодитися з міркуваннями В. Хесле про те, що сучасна цивілізаційна криза пов'язана на методологічному рівні з попередньою філософською традицією. Зокрема, між «метафізикою нового часу та екологічною кризою існує міцний зв'язок ... історичне місце екологічної кризи – новий час» [8, с. 7]. Тому, витоки кризи потрібно шукати в типі класичної раціональності та статусом суб'єкта в її межах, що був сформований новоевропейською метафізикою, а ширше – європейською освітянською культурою. Під терміном «раціональність», як правило, розуміють певну позицію стосовно оточуючого довкілля, вироблену науково зорієнтованим співтовариством. Означена позиція базується на сукупності певних принципів, припущень та процедур, які забезпечують об'єктивність і результативність ставлення до природи.

На думку В.С. Лук'янця [6], визначальними для класичної концепції

раціональності є принципи: 1) принцип або постулат автономності, суверенності наукового мислення: мислення є універсальною сферою, абсолютно незалежною від інших форм свідомості та діяльності. Цей принцип по суті стверджує трагічну розірваність між наукою і культурою. Автономність, абсолютна суверенність мислення повертається іншим боком — абсолютною відмежованістю науки від інших сфер духовної діяльності людини; 2) принцип абсолютної розмежованості суб'єкта і об'єкта: завдання пізнання полягає в тому, щоб постульовану від початку розірваність суб'єкта пізнання зняти в самому акті пізнання, створивши для цього відповідні процедури та віднайшовши опосередковуючі ланки; 3) принцип об'єктивності знання, який класична концепція раціональності тлумачить як необхідність елімінації будь-яких суб'єктивних елементів зі знання й отримання в кінцевому підсумку абсолютної істини як не в самому конкретному акті пізнання, то, бодай, як ідеалу, до якого має прагнути людина. Наукова істина при цьому характеризує не те, що існує емпірично, а те, що відповідає науковому поняттю існування, яке повинно відповідати певним критеріям, або умовам існування, що у подальшому може застосовуватися утилітарно зорієнтованою людиною.

Хоча новий час постулює об'єктивність знання як вищу цінність, але він, на думку М. Хайдеггера, проходить під знаком «панування суб'єкта». «Новий час на хвилі звільнення людини приніс суб'єктивізм та індивідуалізм. Але настільки ж очевидно, що жодна інша епоха не створила такого об'єктивізму» [7, с. 326]. Класичний раціоналізм наводить утвердження такої моделі суб'єкта, згідно з якою людина може досліджувати та перетворювати світ, керуючись лише власними цілями та потребами, незважаючи ні на що інше. А це відповідно призвело до конфлікту особи і оточуючої її реальності, як до завдання непоправної шкоди природі, так і до соціальних катастроф (просвітництво, котре ґрунтувалося на безмежній вірі в силу розуму вилилось в «гільйотину Робесп'єра» після французької буржуазної революції). Критики філософії модерну (Ліотар, Дерріда та ін.) на завершенні ХХ століття активно почали обґрунтовувати, що соціальні катаклізми поклали край проекту просвітництва та пануванню великих ідеалістичних систем, котрі відрізнялися прагненням до системності, культом розуму і раціонального знання, глибокою вірою в поступальний розвиток людства за допомогою наукового розуму, в прогрес і щастя роду людського як вищої мети природи (Кант), як вищої мудрості людського духу (Гегель). Крах просвітницького ідеалу раціональності створив сприятливий клімат для появи різних ірраціональних течій та мислителів. Зокрема, так може визначатися поява філософії Ф. Ніцше, котрий першим намагається подолати раціоналізм в європейській філософії. Ніцше одним із перших передбачував кризу суспільства і культури сучасної йому епохи і відчував занепад ідеалів і цінностей, на які може орієнтуватися освіта, як власну трагедію. Він констатує, що оскільки витлумачення міфологією, етикою та релігією

Концепція раціональності в процесі розвитку освіти і науки в контексті глобалізації та інформатизації суспільства

дійсності як творіння божого промыслу виявилось хибним, – люди вбили Бога. Але повстання проти Бога є одночасно і повстанням проти розуму, оскільки божественний уклад світу ґрунтувався на раціональних засадах. На місце віри в Бога за Ніцше виникає віра в тіло.

Возвеличуючи тіло, людина возвеличує інстинкт, інтуїцію, вбачаючи в них цінність, що переважає за своїм значенням розум. За таких умов останній, на його думку, прийшов у світ нерозумним шляхом, випадково, а тому є зайвим, надмірним і, отже, повинен зникнути, поступившись місцем цілковитому автоматизму. Разом із зникненням розуму мають зникнути і претензії на істину, а сама ідея істини повинна бути підпорядкованою суспільним, соціальним відносинам і керуватися такими поняттями, як «війна» і «мир», «вигода», «зручність». Тобто, філософські та культуротворчі поняття і категорії, на думку Ніцше, стають лише психологічними витворами і не можуть нічого говорити про буття, оскільки і останнє є лише ілюзією. Філософська доктрина Ніцше, за всієї її суперечливості, суб'єктивності і певної алогічності, все ж зайняла особливе місце у культурі ХХ ст. саме завдяки тому, що вона стала трагічним висновком кризи світоглядних, пізнавальних і моральних засад, які забезпечували сприймання і бачення світу до ХХ століття. Прикладом цього слугує перетворення у ХХ ст. школи (нижчої та вищої) на керовану ідеологічними догмами установу. Свідомо протиставляючи себе ірраціоналізму, філософія структуралізму з'явилась як відродження раціоналістичної філософії у відповідь на філософію екзистенціалізму та персоналізму, орієнтованих на абсолютну свободу вибору, заперечення позаіндивідуальних, об'єктивних детермінацій людського буття тощо. Структуралізм провіщає цінності, абсолютно протилежні екзистенціалістським: замість суб'єктивності — об'єктивність, замість переживання — науковість, замість свободи — жорстка детермінація структур. Ці глибинні структури, або, так звана, первинна раціональність мислення, яка існує до суб'єктивного і зумовлює його, ґрунтується на специфічній раціональності об'єктивного світу, в яку включено і об'єктивне мислення, яке функціонує автономно і раціонально до того, як воно суб'єктивує навколишню раціональність і, приручивши її, підкоряє собі. Саме ця вкоріненість суб'єктивованого, індивідуалізованого мислення в раціональності об'єктивного світу і зумовлює можливість вивчення мислення, свідомості як об'єкта пізнання шляхом співвіднесення змісту людської психіки з універсальними закономірностями структур позасвідомого.

Дана ідея отримує підтримку. Наприклад тенденція теорії К. Леві-Строса до елімінації суб'єкта пізнання отримує загостреність у М. Фуко, трансформуючись у твердження про «смерть суб'єкта». Саме М. Фуко ввів у науковий обіг цей вислів, хоча в інших словесних оболонках ця думка фігурує і у творах інших авторів. Згідно з М. Фуко, спосіб існування різних утворень культури визначає реальне буття історії, а не наперед задана єдність свідомості суб'єкта. В праці «Слова і речі» Фуко, намагаючись дати

своєрідну відповідь на «виклик часу», прагне реалізувати загальну мету структуралізму – децентрацію суб'єкта. Для цього він використовує поняття «епістеми» як одного з «методологічних принципів», за допомогою якого доводиться загальна для структуралізму і постструктуралізму теза про «смерть людини». «При всій різнорідності цих дискурсів, обумовленої специфічними задачами кожної наукової дисципліни як особливої форми пізнання, у своїй сукупності вони утворюють більш-менш єдину систему знань - «епістему», що реалізується в мовній практиці сучасників як строго визначений мовний код і зібрання розпоряджень і заборон. У кожному суспільстві породження дискурсу одночасно контролюється, піддається добору, організовується й обмежується визначеним набором процедур. Ця мовна норма нібито несвідомо визначає мовне поведіння, а, отже, і мислення окремих індивідів» [4, с. 60].

Отже, епістема виступає як конфігурація знання, що спричинена існуванням певних об'єктивних смислів. Смисли тут виступають тим механізмом, котрий обумовлює формування самого знання та його застосування до дійсності. Тобто, такий смисл визначає активне відношення до дійсності та поле можливостей діяльнісного суб'єкта як такого. Діяльність суб'єкта, в системі епістем Фуко, є чітко визначена смислами, котрі обумовлюють конфігурацію епістеми. Саме завдяки цьому відбувається так звана «децентрація суб'єкта». Гранднатив просвітництва, де раціональність була пануючим та визначальним елементом, а віра в прогресивну діяльність розумного суб'єкта, як носія цієї раціональності, безмежною, поступився місцем ірраціональним течіям (Шопенгауер, Ніцше, Бергсон), котрі відкидаючи раціоналізм як наріжну цінність європейської цивілізації, звернулися до містичної мудрості сходу. В філософській позиції Хайдеггера та французького структуралізму реалізується антиметафізична установка в режимі викриття розуму: виявлення його прихованих передумов, що дозволяє трактувати сам розум як тоталітарний по своїй суті, здійснюючий себе у формі експлуатації, придушення й обману. В розгортанні даної позиції в різних авторів простежується загальна логіка: первинно критика спрямована на модерний тип філософської раціональності, заснований на ідеї самопрозорої свідомості суб'єкта, потім вона (критика) узагальнюється до викриття всієї традиції раціоналізму. В останніх раціональність зберігається як існуюча об'єктивно, але через їхню тезу про «смерть суб'єкта» вже неможливо вести мову про раціонального суб'єкта взагалі. У сучасному філософському дискурсі поняття раціональності актуалізується у зв'язку з його нерозривним зв'язком зі сферою науки та освіти. Раціональність на всіх етапах своєї еволюції виступала як рушій розвитку і сучасне людство вже не може усвідомити себе без наукової раціональності, розвиток освіти, як і саме суспільство вже немислиме без науки. Власне, вже на початку ХХ ст. Е. Гуссерль виділяв принципово важливе значення науки для європейського суспільства. «Виключне – такий епітет характеризує, починаючи з середини ХІХ ст.,

вплив позитивних наук на світогляд сучасної людини. Цей чарівний вплив росте разом з добробутом, що залежить від позитивних наук» [3, с. 502]. Одночасно він відзначає і ті негативні моменти, які привносить з собою наука – це «математизація свідомості» та відсторонення від життєсвіту. Відмічені Гуссерлем проблеми носять методологічний характер, але небезпеки, котрі несе людству сучасна наука і за її підтримкою інституціоналізована освіта, вже є глобальними і невідкладними. «Парниковий ефект», зброя масового знищення, катастрофи на атомних електростанціях – це лише верхівка проблем, до яких вона причетна. Тобто, вже крім позитивних наслідків прогресу наукового бачення світу продукуються для суспільства ризики, котрі носять глобальний характер. У такій ситуації для аналізу ролі раціоналізованого відношення до світу в сучасних умовах досить продуктивним стає використання теорії «суспільства ризику» У. Бека. Таку назву він дає сучасному суспільству, основною характеристикою та проблемою якого стає продукування та розподіл ризиків. На його думку, в розвинутих країнах сучасного світу суспільне виробництво багатств постійно супроводжується суспільним виробництвом ризиків. Відповідно проблеми і конфлікти розподілу у відсталих країнах загострюються проблемами і конфліктами, які витікають з виробництва, визначення і розподілу ризиків, що виникають в процесі науково-технічної діяльності. «Ця зміна логіки розподілу багатства в суспільстві, заснованому на нестачі благ, логікою розподілу ризику в розвинутих країнах модерну історично пов'язана (принаймні) з двома обставинами. Вона, по-перше, спостерігається – сьогодні, це абсолютно очевидно – там і в тій мірі, в якій завдяки досягнутому рівню людських і технологічно-продуктивних сил, а також правових і соціально-державних гарантій і регламентації стає можливим об'єктивно зменшити і соціально обмежити справжню матеріальну потребу. По-друге, ця категоріальна зміна пояснюється ще і тим, що внаслідок стрімкого росту в процесі модернізації продуктивних сил ризики і пов'язані з ними потенціали самознищення набувають небачений донині розмах» [1, с. 21]. Очевидним стає те, що традиційні категорії та поняття вже непридатні для аналізу сучасних ситуацій ризику, а традиційні засоби вирішення відповідних проблем вже не є ефективними. Сучасні ризики характеризуються новою якістю: «Створювану ними загрозу вже не можна віднести тільки до місця їх виникнення – підприємства. По своїй суті вони загрожують життю на цій планеті, причому у всіх її виявах. Порівняно з ними професійні ризики первинної індустріалізації належать зовсім іншому століттю» [1, с. 25]. Відповідно в сучасному суспільстві змінюється акцент соціального дискурсу. На перше місце в сфері легітимованих інтересів громадськості виходять глобальні екологічні, біологічні та соціальні проблеми, пов'язані з високим розвитком утилітаризованої науки. Проблеми, пов'язані з власне економічним розвитком, і відповідна соціально-політична риторика, відходять на другорядні ролі порівняно з проблемами виживання в аспекті глобальних катастроф. «У міру появи цих обставин один історичний тип

мислення і дії потрапляє в залежність від іншого або накладається на нього. Поняття індустріального або класового суспільства (як його - в широкому значенні - тлумачили Маркс і Вебер) оберталося навколо питання про те, як в соціальному відношенні нерівномірно і в той же час на законних підставах розподіляється вироблене суспільством багатство. Це перетинається з новою парадигмою суспільства ризику, яке в своїй основі базується на вирішенні схожої та все ж абсолютно іншої проблеми. Яким чином запобігти систематично виникаючим в процесі прогресивної модернізації ризикам і небезпекам, зробити їх безпечними, каналізувати, а там, де вони вже з'явилися на світ у вигляді прихованих побічних дій, так відмежувати і відвести убік, щоб вони не ставали на шляху процесу модернізації і в той же час не виходили за межі (екологічні, медичні, психологічні, соціальні) допустимого?» [1, с. 22].

В таких умовах наукове співтовариство та пов'язані з ним освітяни стають чи не єдиним авторитетним «індикатором», котрий впливово інформує громадську думку про ситуації техногенних загроз. «Ризики, що виникають на найвищому ступені розвитку продуктивних сил, мається на увазі перш за все повністю недосяжну для безпосереднього сприйняття органами чуття радіоактивність, але також шкідливі й отруйні речовини у повітрі, воді, продуктах харчування і пов'язані з цим короткочасні і довготривалі наслідки для рослин, тварин і людей, – ці ризики істотно відрізняються від багатств. Вони звільнюються системно обумовлені, часто незворотні руйнівні сили, залишаються, як правило, невидимими, ґрунтуються на каузальних інтерпретаціях, тобто, виявляються тільки в знанні (науковому або антинауковому) про них, за допомогою цього знання можуть мінятися, зменшуватися або збільшуватися, драматизуватися або недооцінюватися; вони, таким чином, значною мірою відкриті для соціальних дефініцій» [1, с. 25].

Отже, засоби інформації і розуміння ступеня ризику, яке може бути сформоване лише спеціалізованою освітою, стають ключовими соціально-політичними позиціями учасників лібералізованого дискурсу. Відповідно до зазначеного вище наука та спільнота освітян соціально заангажовані. Наука, так само як і освіта, перестає бути приватною справою. Науковець змушений залишати межі своєї лабораторії та слідувати за педагогами і виносити в публічну сферу, тобто на суд громадськості, свої досягнення, при цьому це повинно здійснюватися дидактично на доступній суспільству мові. Дискусія про зміст шкідливих і отруйних речовин в повітрі, воді і продуктах харчування, а також про руйнування природи і навколишнього середовища в цілому все ще ведеться виключно або переважно в природничо-наукових категоріях і формулах. При цьому залишається закритим, що природничо-наукові формули мають соціальне, культурне і політичне значення. Відповідно, виникає небезпека – дискусія, що ведеться в хіміко-біолого-технічних категоріях про навколишнє середовище, мимовільно викликає в людей уявлення про себе тільки як про органічний механізм. Тим самим їй

загрожує небезпека перетворити на свою протилежність ту помилку, в якій вона справедливо дорікала тривалий час пануючий оптимізм індустріального прогресу, - перетворитися в дискусію про природу без людини, без обговорення соціального і культурного боку справи.

Дискусія, що ведеться в природничо-наукових категоріях про шкідливі дії, таким чином, виходить з помилкового висновку, що біологічні чинники не пов'язані з соціальними, або з такого розгляду природи і навколишнього середовища, який виключає з кола своїх інтересів загрозу людям і пов'язані з нею соціальні і культурні значення. Одночасно поза увагою виявляється те, що одні і ті ж шкідливі речовини для різних людей – залежно від віку, статі, звичок, характеру роботи, інформованості, освіти і т.д. – можуть мати абсолютно різне значення. Ризики, як і багатства, є предметом розподілу. Обидва створюють ситуації – ситуації ризику, соціальні напруги. Але тут і там йдеться про абсолютно інший продукт і інший суперечливий предмет розподілу. У випадку з суспільними благами йдеться про товари, доходи, шанси отримати освіту, майно і т.д. як про речі, які люди прагнуть отримати. Навпаки, ризики є супутнім продуктом модернізації і проводяться в такому достатку, що їм бажано запобігати, тобто їх потрібно або усувати, або заперечувати, переосмислювати. Позитивній логіці привласнення, протистоїть негативна логіка відторгнення, запобігання, усунення, переосмислень. Якщо дохід, освіта і т.д. є для окремої людини споживаними, пізнаваними на досвіді благами, то про існування і розподіл небезпек і ризиків можна дізнатися тільки на підставі аргументів. «Те, що завдає шкоди здоров'ю і руйнує природу, часто недоступне тілесному сприйняттю, і навіть там, де це лежить на поверхні, для об'єктивної констатації небезпеки потрібний спеціальний висновок експертів. Багато що з ризиків нового типу (радіаційне або хімічне зараження, шкідливі речовини в їжі, цивілізаційні хвороби) абсолютно не піддається безпосередньому сприйняттю людини. На передній план все більше і більше висуваються небезпеки, яких люди, часто не бачать і не відчують, небезпеки, які виявляються вже і не за життя самих цих людей, а на їх нащадках, в будь-якому випадку такі небезпеки, для виявлення і інтерпретації яких потрібні «сприймаючі органи» науки - теорії, експерименти, вимірювальні інструменти» [1, с. 31].

Істотний і такий, що має наслідки, висновок полягає в наступному: у визначеннях ризику порушується монополія науки на раціональність. Існують конкуруючі, конфліктні претензії, інтереси і точки зору різних учасників модернізації і груп потерпілих, які в дефініціях ризику мимоволі повинні розглядатися в єдності – як причина і наслідок, винний і потерпілий. Потрібно визнати, багато які вчені беруться за справу зі всім запалом і пафосом своєї ділової раціональності, їх професійні зусилля зростають пропорційно росту політичного змісту їх дефініцій. Але по самій суті своєї роботи вони залежать від соціальних, тому як би наперед заданих очікувань і оцінок: де і як проводити межу між вже врахованими і більш невіддатливими обліку шкідливими діями? Як додатковий аргумент, можна

Кивлюк О.П., 2011

навести думку Г.Г. Гадамера про те, що в науковця, щойно він виходить з тиші своєї аудиторії та захищеної від доступу сторонніх лабораторії, з'являється політична відповідальність. «Науковець повинен знати, до чого призведе його слово, і бути готовим відповідати за це. Проте, демонічна сторона цього взаємозв'язку полягає в тому, що він, з огляду на цю дію, піддається спокусі сказати те, що йому насправді диктує громадська думка, або державні інтереси. Тут існує взаємозв'язок між свободою висловлення думки та несвободою в мисленні» [2, с. 43].

Наскільки компромісні прийняті при цьому масштаби? Чи потрібно миритися з можливістю екологічної катастрофи заради задоволення економічних інтересів? Ситуація кризи раціональності загострюється також специфікою глобалізаційних процесів. Наука підпорядковується економічній сфері суспільного існування. Вона спрямована вже не стільки на пошук істини, як на пошуки покращення функціонування економічної сфери. З іншого боку, фундаментальні наукові дослідження стають можливими завдяки фінансовій підтримці могутніх фінансових компаній (транснаціональних компаній). Це принципово змінює внутрішню ситуацію. Яскраво це демонструє Ж.Ф. Ліотар у своїй знаковій праці «Ситуація постмодерну», говорячи про легітимацію знання через ефективність. «Проблема поставлена таким чином: апаратура, що оптимізує досягнення людського тіла для доведення будь – чого, вимагає додаткових затрат. Отже, без грошей немає ні доведення, ні перевірки висловлювань, ні істини. Наукові мовні ігри стають іграми багатих, або найбагатші мають більше всього шансів довести свою правоту. Рівняння складається з багатства, ефективності та істини» [5, с. 109].

Отже, настанова в дослідженні ризиків обертається в проблему там, де вчені все ще виступають з монопольними претензіями на раціональність. Крім того, в публічних дискусіях грають роль такі особливості ризику, які вченими зовсім не досліджуються, наприклад, розповсюдження атомної зброї, суперечність між людським організмом і безпекою, довгостроковість і безповоротність ухвалених технологічних рішень, що ставлять під загрозу життя наступних поколінь. «Іншими словами, в дискусіях про ризики оголюються тріщини і розриви між науковою і соціальною раціональністю в обігу з цивілізаційними ризиками. Сперечаються, не слухаючи один одного. Одна сторона ставить запитання, на які інша не дає відповіді, ця інша сторона відповідає на запитання, що не зачіпають суть того, про що її запитують і що породжує страхи» [1, с. 34]. Тим самим наукова і соціальна раціональність розділені навпіл, але в той же час залишаються в залежності один від одного, оскільки поєднані безліччю ниток так, що, навіть розрізняти їх стає все важче. Наукові заняття ризиками індустріального розвитку в тій же мірі співвіднесені з соціальними очікуваннями і оцінними горизонтами, в який соціальна полеміка і сприйняття ризиків, у свою чергу, залежать від наукових аргументів. Визначаючись стосовно історичного місця освіти у вказаному протистоянні, можна побачити його

суперечливість, оскільки в інституціоналізованій формі забезпеченою державою, міждержавними угодами (Болонські декларації) зміст сучасної освіти визначається сцієнтизованими параметрами, а освітянин у свою чергу перебуває у відкритому діалозі не з науковцями, а з тими, хто навчається та вимагає розуміння. Тому педагогам нині доводиться бути одночасно представником і наукової і соціальної раціональності.

Список використаної літератури:

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / пер.с нем. В. Сидельника, Н. Федоровой; послесл. А. Филиппова. — М. : Прогресс-Традиция, 2000. — 384 с.
2. Гадамер Г.-Г. Що таке істина ? // Г.-Г. Гадамер — К.: Юніверс, 2001. — 288 с.
3. Гуссерль Е. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Е. Гуссерль // Логические исследования. — Минск : Харвест; М. : АСТ, 2000. — 547 с.
4. Кантор М. Понятийно-терминологическая система педагогики: логико-методологические проблемы / М. Кантор. — М. : Педагогика, 1980. — 157 с.
5. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар. — СПб. : Алтея, 1998. — 160 с.
6. Лукьянец В. С. Философия науки: тернистый путь в век глобализации / В. С. Лукьянец // Практична філософія. — 2001. — № 2. — С. 140–151.
7. Хайдеггер М. Время картины мира // Время и бытие : статьи и выступления / пер. с нем. — М. : Республика, 1993. — 447 с.
8. Хесле В. Гении философии Нового времени / В. Хесле. — М. : Наука, 1992. — 224 с.

О.П.КИВЛЮК

Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев

КОНЦЕПЦИЯ РАЦИОНАЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИНФОРМАТИЗАЦИИ

Актуализируется понятие рациональности в современном философском дискурсе в контексте его неразрывной связи со сферой науки и образования. Рациональность рассматривается на всех этапах своей эволюции как движущая сила человечества, которое, в свою очередь, уже не может осознать себя без научной рациональности, науки и образования.

Ключевые слова: дискурс, рациональность, наука, образование, глобализация, информатизация

О.Р. KYVLYUK

National Pedagogical University M.P.Dragomanov, Kiev

THE CONCEPT OF RATIONALITY IN DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND INFORMATIZATION

The concept of rationality in the modern philosophical discourse in context of its indissoluble communication with sphere of science and education is analyzed. Rationality is considered at all stages of the evolution as driving force of mankind which, in turn, cannot realize itself any more without scientific rationality, sciences and formations.

Key words: discourse, rationality, science, education, globalization, informatization

Стаття надійшла 20.11.11р.